

December 2012

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 82

23. årgang – december 2012

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, august, november.

Redaktion:

Rolf Gilberg (ansvarshav.)
Jan Koed – jk@cadaid.dk
Bulgan Njama

Tryk: One Way Tryk a/s**Oplag:** 250 eks.

Oplysninger om adresseændringer og evt. leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

- (a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,
- (b) at udgive skrifter om mongolerne,
- (c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,
- (d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og
- (e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlem:**

HKH Kronprins Frederik

Bestyrelse:

Ann Fenger Benwell (sup.)
Anita Garbers
Rolf Gilberg (formand)
Søren Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama
Morten Axel Pedersen (sup.)
Leif F. Petersen
Henrik Bo Thrane (sekretær)

Internet:

www.danskmongolskselskab.dk

Girokonto: (1551) 784-1582

SWIFT-BIC: DABADKKK

IBAN: DK26 3000 0007 8415 82

Adresse: se under kasserer

Selskabets adresser:

Sekretær: Henrik Bo Thrane
Carl Møllers Allé 33
2860 Søborg
tel: 3966 9497
hbthrane@gmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41

2500 Valby

tel: 3322 3728

fax: 3322 3726

email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 3833 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
dmcenter@magicnet.mn

Medlemskab:**Kontingent:**

175 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.

275 kr. for husstandsmedlemskab.

600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Henvendelse om medlemskab rettes til kassereren.

Downtown Ulaanbaatar, sept. 2012. Ligesom andre af verdens storbyer mærker Mongoliets hovedstad konsekvenserne af øget velfærd og vandringen fra land til by. Kontorhuse, hoteller og boligkarreer skyder op overalt. Infrastrukturen kan slet ikke klare presset fra de mange nye privatbiler. Artiklen »Dagbog fra Ulaanbaatar« giver et frisk indtryk af UB netop nu.

*Foto: Jan Koed***Indhold**

Bedre sent end aldrig - III	3
Rejseerindringer fra Sibirien - I	12
Dagbog fra Ulaanbaatar	17
Mongolsk kunstner	
føler sig hjemme i Burjatien	22
Aktuelt	24
Chinggis Khan hyldet	25
Uansvarlig minedrift	
koster menneskeliv	26
Lenin sendes på auktion	27
Præsidenten deltager i	
iransk topmøde	27
DMS nyt	28

Bedre sent end aldrig – III

Dette er beretningen om verdens længste hesteveddeløb over de mongolske stepper »Mongol Derby 2009«. Løbet havde dansk deltagelse af den skotskfødte rytter John Munro. I tre dele fortæller han om sine mange oplevelser i det spektakulære veddeløb. I seriens tredje del nærmer Carina, Dave og John sig målstregen på løbets toltedag.

Det gjaldt for langt de fleste af hestene, at det som regel var en fornøjelse at ride på dem, seje og villige som de var, men også ud-spekulerede. Hvis de fornemmede, de kunne få én ned med nakken efter et langt ridt, slog de over på det vi kaldte »halv kraft«. Det var langsommere end skridtgang, og hvis man så manglede endnu 20 km til solnedgang, kunne det være en smule frustrerende, særligt når man mærkede, at hesten legede med én.

Men skal man beskrive disse vidunderlige dyr med ét ord, vil det være »springske«. De fór af sted, deres reaktioner var lynhurtige og ja, disse halvville dyr var naturligt nok mestre i bukkespring, hvis noget skræmte dem.

Jeg tror der kun var tre ryttere, der ikke oplevede at blive kastet af, mens rekorden i afkast gik til en uheldig englænder, som faldt af 15 gange, men overlevede helt til løbets afslutning og derfor var i stand til at berette om det!

Det helt forunderlige var, at hestene altid var rolige, når det drejede

sig om et bestemt menneskeligt kernebehov. Det mongolske køkken kunne lejlighedsvis føre til en ustabil mave, og når man skulle, så skulle man.

Første gang jeg var ude for det, var nok det tidspunkt på rejsen, hvor jeg følte mig mest sårbar, siddende på hug i ødemarken med ridebukserne nede om anklerne og tømmerne i hånden. Mærkeligt nok havde jeg aldrig på fornemmelsen, at hestene kunne finde på at benytte lejligheden til at stikke af. Måske var der her noget, vi var fælles om, og som de virkelig forstod, eller måske havde nomaderne trænet dem op til fra dag ét at udholde lugten af ...

Hestene blev især nervøse, når vi løftede vores fremmede sadler op på deres ryg. Vi lærte snart, at den bedste livsforsikring var at bede en lokal om at prøveride hesten. Det skortede ikke på frivillige til at gøre os denne tjeneste, da alle nomaderne var meget nysgerrige efter at prøve vores bløde sadler, hvilket de så sandelig også var i sammenligning med deres egne.

Det var altid fascinerende at se en af mændene eller drengene balancere grinende på ryggen af en nervøs hest; deres balance var så naturlig, at hvis de mærkede, at hesten var ved at få overtaget, hoppede de bare af lige så selvfølgelig, som du og jeg stiger ud af sengen.

En af de episoder, der har brændt sig fast, var en i særklasse vanskelig hest, der simpelthen ikke ville acceptere at få lagt en sadel på ryggen. Efter det tredje forsøg fik nomaderne nok: en af dem tog fat om nakken på hesten, en anden kleppert greb fat i dens hoved og tvang den ned mod jorden, hvorefter yderligere to sprang op og hoppede på den, indtil den holdt op med at protestere.

Da det var overstået, rejste de sig op én efter én og til sidst hesten, som bestemte sig for, at en vestlig sadel var at foretrække frem for alternativet.

Et andet trick jeg lærte, var så diskret som muligt at stikke det foldede hår – gaven fra min første hingst – hen under mulen på den hest, jeg

skulle stige op på. Det syntes virkelig at have en beroligende virkning på de fleste af dem; men jeg passede på ikke at gøre det med hingstene.

Ætlinge af Genghis Khan

Som jeg har nævnt før, dukkede nomaderne ofte op ud af det blå for at hilse på os. Nogle gange ledsagede de os et stykke tid, mens vi forsøgte at få en samtale i gang ved hjælp af tegnsprog og sige vores navne og spørge dem om deres navne.

Der var især én gruppe nomader, der red sammen med os ud af en af lejrene. Vi red i fuld galop i mindst 30 minutter, gennem al slags terræn. Jeg tror de ville prøve os af. Det var en ærefuld oplevelse at ride sammen med disse mænd. De sad afslappede i deres sadler, alt imens de snakkede og morede sig, næsten som vi fra Vesten ville gøre, siddende i en lænestol.

Jeg kunne ikke lade være med at forestille mig horderne under anførsel af Genghis Khan, som fejede gennem kontinentet, ødelæggende alt på deres vej, men som altid sør-

gede for at efterlade et par overlevende, der kunne fortælle historien.

De red ubesværet med alle deres fornødenheder inklusive mad. Og ifølge legenden havde Genghis Khan indprentet dem betydningen af først og fremmest at passe på deres heste. Ikke underligt at de nåede så langt som til Polen, og at de måske kunne have erobret resten af Europa, hvis de ikke var vendt om, da Genghis Khans søn og efterfølger døde.

Europa kunne have været et helt anderledes kontinent i dag, hvis mongolerne havde fortsat mod havet.

Maden

Som tidligere nævnt var al den mad, familierne serverede for os i lejrene, baseret på kød, i reglen fra ged eller får og måske nogen gange det lidt sødlige hestekød. Normalt var det en varm gryderet, måske med en smule kål og nogle nudler, og selv om det ved slutningen af turen måske blev en smule ensformigt, syntes jeg om det.

De serverede også alle mulige slags kiks. Mens nogen mindede om småkager, var andre hvide i varierende grader fra blødt til ben-

hårdt. De smagte nærmest som sur og harsk mælk, hvilket det sikkert også var. Det krævede nogen viljestyrke at sluge dem.

En af de mongolske dyrlæger fortalte mig, at den hårde udgave var den, nomaderne tog med sig, når de red af sted. Så kunne de gnave og slikke på dem for at holde sulten fra livet. De var i hvert fald umulige at tygge.

Så var der en meget behagelig blød hvid ost i forskellige varianter og den udmærkede tykke fløde, jeg tidligere har omtalt, som var meget lækker, når den blev smurt ud på brød eller sød kage.

Jeg undgik alt koldt kød og drak kun mælkethe under løbet, hvilket formentlig – i forbindelse med en smule held – reddede mig fra at få en virkelig dårlig mave. Ved en af lejrene omkring halvvejs i løbet tilbød en af dyrlægerne mig en appelsin. Jeg glemmer aldrig den appelsin, det er den bedste frugt, jeg nogen sinde har smagt.

Bidske vagter

Landskabet var meget afvekslende, men det var dets storhed, de åbne, betagende vidder og følelsen af, at man var helt alene, der ofte gjorde, at man fik en ekstatisk oplevelse af en næsten åndelig renselse. Men som tidligere nævnt var vi ikke alene. Pludselig dukkede et par nomader op over bakketoppen, og vi passerede ofte to eller tre ger i nærheden af hinanden, som altid blev forsvaret af to til tre meget store og glubske hunde.

Lad os se om de fremmede kan klare mosten!

Disse hunde udgjorde faktisk lidt af en erhvervsrisiko, for idet man passerede gerne, kom de løbende ud og gjorde deres bedste for at give dig det indtryk, at de ville elske at sætte tænderne i dine eller din hests ben. En strakt galop og et slag med tømmerne i deres retning syntes at kunne holde dem på sikker bideafstand.

Den eneste gang jeg blev urolig var, da jeg til fods måtte trække en af hestene efter mig, da den netop havde besluttet sig for at lægge sig ned. Men ved synet af de tilløbende hunde satte jeg mig hurtigt op på hesten igen, og på »mirakuløs« vis syntes den ikke længere at være træt og vi foretog et hurtigt tilbagetog.

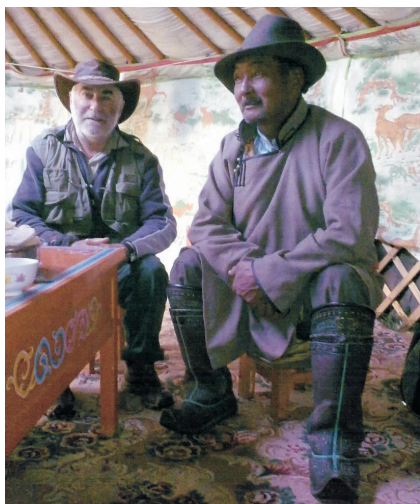
Harry og Baggy

Harry var en af de personer, jeg ikke havde ventet at møde midt i Mongoliet. Han var meget humoristisk anlagt, og da jeg spurgte ham, om han havde stor erfaring som dyrlæge i international sammenhæng, sagde han, at det længste, han havde været væk hjemmefra før denne tur til Mongoliet, var da han havde taget med sækkepibeorkestret fra Gala-shiels skole til Bretagne.

Dog blev Harrys mangel på international erfaring i rigeligt mål opvejet af hans indgående viden om og forståelse af heste. Han fik også sin del af eventyret. Hans firhjuls-trækker var lige ved at blive skyllet med ned ad en flod under et forsøg på at krydse over, og en anden gang opstod der et hundeslagsmål ved en af lejrene, og på en eller anden måde lykkedes det en af hundene at stikke hovedet ind i det telt, hvor Harry tog sig en eftermiddagslur. Det endte med, at de stirrede hinanden i øjnene, næse mod næse. Jeg er i tvivl om, hvem af dem der blev mest chokeret!

Henimod løbets slutning, ved de sidste lejre, var vi så heldige at få tildelt chefdyrlæge Harry og hans mongolske assistent Baggy. Harry var jordens salt, og som jeg vist tidligere har nævnt, var han skotte. Vi skotter snakker næsten lige så meget som irerne!

Selv om han stammede fra det skotske grænseland, havde han »selvfølgelig« som sit første job været ansat som assisterende dyrlæge i det skotske højland, hvor jeg selv er vokset op. Han havde endda

Ikke den store forskel mellem en skotsk dyrlæge og en mongolsk hyrde, der nyder en kop the.

Den skotske dyrlæge Harrys assistent Baggy med et stort smil og tolkens ringe i ørerne.

besøgt min fars gård, og datteren til den dyrlæge, han arbejdede for, var en af mine barndomsveninder.

Hans assistent, Baggy, var også lidt af en type. Han kunne ikke tale engelsk, men medbragte en kvindelig tolk, som han konstant flirtede med, når han da ikke sang eller grinede med sin smittende latter, der holdt humøret oppe hos os alle.

Nick og Dave

Nogle af de andre, vi jævnligt stødte på undervejs, var Daves to sønner

Nick og Dave i følge med veninden Tsogi (kælenavn for Tsogmaa) og to chauffører. Deres opgave var først og fremmest at lave en dokumentar om deres fars deltagelse i løbet og om Mongoliet i almindelighed.

Tsogi, som er mongolsk, var gift med en newzealænder. Hun var en fantastisk kvinde, advokat med kontor i Ulaanbaatar. Vi mødte dem måske hver tredje eller fjerde dag under løbet, og selv om de selvfølgelig ikke måtte opholde sig i eller tæt ved lejrene om natten, var det al-

ligevel rart at modtage en ration whisky i ny og næ, efter en lang dags ridt.

Filmprojektet var seriøst nok, men jeg har en mistanke om, at drengene også havde et andet motiv: de ville gerne holde et vågent øje med deres gamle far for at forhindre, at gribbene i givet fald skulle begynde at vise deres interesse for ham.

Sækkepibespiller i kilt

Hver eneste dag passerede vi flokke af fritløbende heste. Nogle gange var det i hundredvis, andre gange var det få dusin, men det var altid et pragtfuldt syn. Vi så også jævnligt flokke af får og geder under opsyn af en eller to hyrder, normalt drenge, som altid var interesserede i at iagttage de mærkeligt klædte fremmede, der red forbi dem. Vi mødte endda en flok fritgående kameler.

Alle vegne var der en masse rovfugle, store ørne siddende på en klippe få meter fra os eller svævende højt oppe over os på himlen. Vi så aldrig en ulv, men flere gange flødefarvede ræve. Hvis man hylede som en ulv, standsede de og så sig tilbage i nogle få sekunder, før de løb videre.

Min sækkepibe var helt sikkert et aktiv på rejsen. Den fungerede som en nyttig kulturbarrierenedbryder, selv om mongolerne ikke havde nogen anelse om, hvad det var for et instrument, eller hvor Skotland lå. Jeg havde i Ulaanbaatar printet et billede ud fra internettet, der forestillede en sækkepibespiller i kilt stående foran herregården Eilean Dhonan med højlandet i baggrunden.

Det var til stor hjælp i visse situationer, når vores ger-værter forstod, at det var min nationalpåkledning, der i realiteten ikke var så forskellig fra deres egen mongolske dragt, dell'en, som er en lang, løs kjortel i ét stykke.

Jeg har opdaget, at ligegyldigt hvor jeg tager hen i verden, er lyden (og sikkert synet) af sækkepipen en kilde til morskab samtidig med, at den fascinerer og nogle gange griber folk. Vi havde nogle dejlige aftener, og jeg var faktisk i stand til at meditere, mens jeg spillede i det storslåede landskab.

Vejvisere i landskabet

Min hustru Silvias tante Birgitte afgik ved døden, mens jeg var i Mongoliet. Jeg fik meddelelsen lige før vi forlod den første lejr. Det var en dyb tilfredsstillelse at kunne spille for hende næsten samtidig med hendes begravelse i Danmark – mens solen gik ned over stepperne i Mongoliet.

Traditionelt begraver mongolerne ikke deres døde. Vi passerede mange ovo'er, varder, der består af en dyng sten placeret på toppen af bjerge og ved bjergpas. De fungerer både som helligsteder og orienteringspunkter, og det er en fast skik at standse op og cirkle tre gange rundt om ovo'en i urviserens retning. Det skulle medvirke til en sikker rejse, så vi var meget påpasselige med at følge skikken.

Man kan bringe ofre til ovo'en i form af slik, penge, mælk eller vodka. Sidstnævnte form for ofring betød, at der som regel var en forfærdelig mængde smadrede vodkaflasker rundt om ovo'erne. Vi så nu aldrig nogen, der foretog en ofring, så jeg hælder mest til den antagelse, at de drak indholdet, før de ofrede flasken.

Vi var også så heldige ved en af vores lejre at møde den direkte efterkommer af Genghis Khan, sådan cirka 40. generation. Han viste sig at være en ydmyg, men betydningsfuld mand, helt igennem en gentleman. Det var rørende at se ham vandre ud for at inspicere sin dyreflok i selskab med sit ældste barnebarn.

I form

Efterhånden som dagene gik, føltes det, som om gerernes gulve blev hårdere og hårdere. Det varede nogen tid, inden det gik op for mig, at det faktisk var mig, der blev tyndere og tyndere!

Indtil nu havde vi tre gået godt i spænd, og vi var begyndt at blive fortrolige med hinandens særheder. Halvvejs inde i løbet var vi efterhånden også kommet i form, og smerterne og lidelserne var blevet mindre. På den psykiske front var vi over det værste, nu da vi kunne begynde at skimte afslutningen på vores strabadser.

Selvfølgelig var der dage, hvor vinden og regnen slog ind i ansigtet, og hvor turen aldrig syntes at få

ende, især hvis man havde været uheldig og fået tildelt en krikke, der hverken ville det ene eller andet, endsige reagere på nogen form for verbal overhaling, og som kun ville traske videre i sit eget tempo.

Færgestedet

I det hele taget spillede floderne en temmelig vigtig rolle i vores turplanlægning. Det var de eneste steder, vi kunne tage et bad eller vaske vores tøj. Broerne lå ikke altid, hvor de var vist på kortet, og man måtte have et øje på hver finger, når man ville over dem. Nogle gange måtte man stige af, da det ikke var ualmindeligt at støde på gabende huller, dér hvor plankerne i brodækket skulle have været, eller – hvad der var endnu værre – en løs planke,

Det skotske dyrlæge Harry forcerer et vandløb. Firhjulstrækkerne skal kunne klare lidt af hvert i Mongoliets vildmark.

Det var et held, at de lokale hyrder kunne vise os de steder, hvor det var muligt at krydse floden uden at få våde fødder.

som hesten risikerede at træde igenem.

Vores mest spektakulære møde med en flod fandt sted på den elvte dag – det vi troede ville blive den sidste dag – på vores rejse. Da vi ankom til den tredjesidste lejrplads, var der en ivrig samtale i gang blandt vores værter.

Ingen ringere end den stedlige borgmester var ankommet til stedet, en stor mand ekviperet som en anden Fidel Castro. Med en af vores dyrlæger som tolk fortalte han os, at det havde regnet meget de sidste dage, og at floderne var svulmet op. Det var ikke sikkert, at færgen kunne sejle over floden på grund af den stærke strøm.

Dertil kom, at vi muligvis heller ikke ville kunne forcere den mindre sideflod, som løb langs med hovedfloden. Vi blev advaret imod at gøre nogen forsøg på egen hånd den næste morgen, hvilket på én og samme tid var meget betryggende, men alligevel frustrerende, da vi gerne ville afslutte løbet.

Den næste morgen var der en febrilsk aktivitet med endnu flere af de lokale hyrder, end der normalt var til stede. Der var helt sikkert tale om en lokal »begivenhed«: ville »Team-sidst-men-ikke-mindst« komme over floden eller ej?

Efter hvad der forekom os at være en forfærdelig lang tids venten

og diskussion mellem dyrlægeholdet (Harrys), som også skulle have deres køretøjer over sidefloden, var der pludselig afgang. Vi vinkede farvel til Harry og de andre, som skulle køre til et andet vadested, der åbenbart var bedre egnet til køretøjer. Derefter fulgte vi tæt i hælene på tre hyrder, mens vi krydsede floden. Vandet nåede til undersiden af vores sadler.

Vi krydsede hvad vi troede var to sidefloder; og lettede over at være kommet over på den anden side tog vi afsked med vores guider, som udpegede retningen til færgen, hvor vi havde aftalt med dyrlægeholdet at mødes. Der skulle vi så afgøre, om det var sikkert at krydse over floden samme dag, eller om vi hellere skulle vente.

Mærkelig nok havde gårsdagens lejrhund, som i betænkelig grad lignede en ulv, besluttet sig for at følge efter os. Den var nu mere venlig end alle de andre hunde, vi havde mødt på vores vej.

Vi nåede færgestedet efter ca. 15 minutter. Færgen viste sig ikke at være andet end en pram, hvis fremdrivningsprincip bestod i at trække i et tykt jernkabel, der var spændt tværs over floden. Færgen var fortøjet på den anden side af floden.

Efter 2 timer begyndte vi at blive bekymrede for dyrlægeholdet: havde de ikke været i stand til at forcere

floden? – eller værre endnu: var de skyllet væk? Der var intet livstegn fra færgemandens lille hytte på den anden side af floden, så vi blev enige om at tøjre hestene, finde et bekvemt sted, tænde et bål for at tørre vores sokker og sko og vente på, at de andre skulle komme.

Efter 3 timer blev vi enige om, at vi ikke kunne vente længere; det var trods alt dem, der havde en satellittelefon og kunne komme i kontakt med omverdenen, og det blev mindre og mindre sandsynligt, at vi ville være i stand til at afslutte løbet samme dag.

I mellemtiden var færgemanden dukket op på den anden side af floden, og vi gjorde tegn til ham, at vi gerne ville over. Han besvarede vores vinken med et næsten tandløst smil og et stærkt pust af alkohol fra sin ånde. Han var iført sorte, højt-siddende waders.

Vi havde tilbragt størstedelen af de 3 timer med at se på den faste rampe, der stak ud i floden, mens vi spekulerede på, hvordan i alverden vi skulle overtale hestene til at klatre op på en sådan konstruktion og undgå, at de ville brække benene, da flere af træplankerne var flækkede eller helt manglede.

Færgemanden greb imidlertid fat i tømmerne på Carinas hest og begyndte at trække, mens hans gjorde tegn til hende, at hun skulle hjælpe

til bagfra. Efter flere forsøg sprang hesten af rampen halvvejs oppe og dumpede ned i floden.

Det lykkedes os til sidst at få den om bord på flåden, og når først én hest var oppe, var det ikke noget problem at få de andre til at følge efter, selv om vi bad til, at ingen af hestene kom til at stikke et ben gennem revnerne i rampen.

Da det var overstået, ankom et ældre ægtepar på en motorcykel. Færgemanden vadede pligtskyldigst over floden og tilbød den ældre kvinde en tur på ryggen hen til færgen, mens vi vadede tilbage for at hjælpe den gamle mand med at skubbe motorcyklen op ad rampen.

Da vi nåede over til den anden flodbred, var det let at komme i land, da bredden her var meget højere. Derfor kunne flåden blot lægge til ved en anløbsbro i samme højde som dækket.

Vi farer vild

For at sige det mildt var vi i dén grad opsat på at komme videre. Klokken måtte nu være omkring 12, og vi skulle videre til den næste lejr, der formodentlig lå i en afstand af ca. 35 km. Undervejs skulle vi skifte heste og sætte kursen mod den sidste lejr ved målstregen, som vi skulle nå ved solnedgang.

Der var ikke megen tid at løbe på, hvis vi skulle afslutte løbet på elvtedagen. Til vores overraskelse havde vores »ulvehund« også valgt at svømme over floden og fulgte stadig efter os. Vi red så hurtigt, vi turde for ikke at overanstrenge hestene, mens vi holdt udkik efter en fladvandet sideflod, som ifølge vores rutebeskrivelse ville være let at krydse over. Men tiden gik, og hver gang vi troede, at nu havde vi fundet stedet, så var floden for dyb.

Det lavvandede vadested syntes ikke at materialisere sig, og jo mere vi søgte, jo mere gik det op for os, at der var noget galt, især da vi nåede

et punkt på floden, hvor man lige så langt øjet rakte kunne se, at der ikke var noget sikkert sted at krydse over.

Der var ikke andet at gøre end at vende om og ride de 15 km tilbage til færgestedet. Vores ven i wadersene syntes ikke særligt overrasket over at se os igen, og det var meget lettere at lokke hestene ned ad rampen, end det havde været at få dem op. I selskab med vores trofaste hund fortsatte vi turen i samme retning, denne gang dog på flodens anden side. Ikke længe efter fandt vi den lavvandede sideflod, som var let at komme over.

Det bekræftede vores mistanke om, at vi havde befundet os på den forkerte side af floden. Det der var sket var, at guiderne var nået frem til

den konklusion, at det bedste var at følge dem over floden, men i forvirringen havde dyrlægeholdet og tolkene glemt at fortælle denne »detalje« til os.

Så vi havde i realiteten taget færgen tilbage over den samme flod, som vi netop havde krydset over, blot nogle få slyngede kilometer længere nede af flodløbet! Vi havde altså nu redet omkring 35 km og befandt os nu mere eller mindre, hvor vi var redet ud 6 timer tidligere – og vi havde stadig 35 km eller deromkring, før vi var fremme ved den næste lejr. Det stod nu lysende klart for os, at vi ikke ville komme til at krydse målstregen samme dag.

Lige efter vi havde krydset den lavvandede sideflod, kom vores

Efter 12 dage på hesteryg krydsede vi målstregen den 2. september 2009.

hundeven ud for en alvorlig hændelse. Da vi passerede en ger med den sædvanlige flok bestående af tre til fire hunde, blev han omringet og angrebet fra alle sider. Det var frygteligt for os, at vi måtte forlade ham i en så ubehagelig situation som at være involveret i et hundeslagsmål, én mod fire. Jeg håber sandelig, at det lykkedes for ham at undslippe over floden og vende hjem.

Nu begyndte vores heste at blive trætte; de var nået til det stadium, hvor de uanset hvad man bad dem om blot traskede videre i deres eget tempo, som var særdeles langsomt og frustrerende. For at gøre det hele endnu værre begyndte min hest at halte, så jeg var nødsaget til at forcere de næste 20 km til fods – sandelig en mindeværdig dag!

I mål

Det er overflødigt at sige, at vi sov som en sten den nat, og at vi vågnede op næste morgen på turens tolvte dag med bevidstheden om, at vi nærmede os afslutningen. Jeg var så heldig igen at vælge en vidunderlig hingst, der var lige så medgørlig, som den allerførste hingst, jeg havde redet på ved starten af løbet.

Den sidste etape til målstregen var på kun 28 km, så vi kunne presse hestene lidt mere, end hvis der havde været tale om 40-50 km. Min

hest adlød villigt – et pragtfuldt eksempel, sprudlende af energi.

»Team-sidst-men-ikke-mindst« krydsede målstregen i fuld galop ved middagstid den 2. september 2009 og markerede begivenheden ved at ride en lille »sejrsomgang«. Dave, Carina og jeg faldt hinanden om halsen, hvorefter vi varmt omfavnede alle de andre deltagere og arrangører, som befandt sig ved målstregen for at hilse på os.

Jeg følte mig inderligt glad. Vi havde gennemført løbet og var uskadte, og vi havde fået en oplevelse for livet. Den altid velforberejdede Ants viste sig som en »engel« bevæbnet med en kold øl, som er den bedste øl, jeg nogen sinde har smagt. Løbet var forbi. Det var næsten ikke til at fatte.

Afterparty

Den sidste lejr var ren luksus i forhold til de foregående 11 dages lejre – rigtige senge og varme brusebade! Stemningen blandt deltagerne var naturligvis helt i top, og Adventurists havde arrangeret en mindeværdig højtidelighed, hvor vi fik overrakt vores »medaljer« for at have gennemført løbet.

Den sydafrikanske arkitekt, Charles van Wyk, blev erklæret som vinder af det allerførste Mongol Derby sammen med den mongolske

rytter, Shiravsambo Galbadrakh. Det havde taget dem 8 dage at fuldføre det 1.000 km lange løb.

Efter dette fulgte der en traditionel mongolsk brydeturnering, som var åben for alle, men som jeg undlod at deltage i. Om aftenen blev der arrangeret en pragtfuld fest omkring et stort lejrball, med store mængder »frisk føde« suppleret med masser af øl og ikke mindst vodka.

For sidste gang spillede jeg på min sækkepibe. Melodien burde helt sikkert have været *What Shall We do With the Drunken Piper* – og ja, resten af aftenen står ikke helt tydeligt i min hukommelse.

Den frelsende engel, Ants, stod parat med en kold øl efter løbet.

Den følgende dag blev vi transporteret tilbage til Ulaanbaatar. Heldigvis bevirkede min »skotske forbindelse«, at jeg kom op at køre i

Den sidste aften fejredes bedriften i skæret af det store lejrball. Sækkepipen bidrog til den gode stemning.

De fleste af deltagerne fra Mongol Derby 2009, nu med smil på læben. Der var deltagere fra 11 lande i alderen 22 til 60 år.

Harrys Toyota land cruiser. En lille smule nationalistisk nepotisme reddede mig fra at skulle køre hele dagen til tidlig næste morgen i en af de fire russiskbyggede minibusser.

Tak

Deltagelsen i det første Mongol Derby var for mig en eventyrlig engangsforestilling. Jeg har ingen intentioner om at skydive over Mount Everest eller ride på kamel til Timbuktu.

Tak alle I sponsorer for jeres støtte. I var medvirkende til, at jeg kunne indsamle en stor sum penge i en god sags tjeneste. Det andet Mongol Derby 2010 er nu blevet officielt anerkendt som verdens længste hestevæddeløb. I 2009 var der ingen officielle repræsentanter til stede til at dokumentere rekorden, selv om

løbet i 2009 måske endda var en smule længere.

Der er alt for mange navne til, at jeg kan nævne dem her, men jeg vil blot takke alle dem, som på den ene eller anden måde har været involveret i løbet, mine medryttere, arrangørerne, vores værter i gerne og hesteleverandørerne, som på generøs vis var værter for os ved en middag den sidste aften i UB.

Også tak for den store samling af fotos, som alle der deltog i Mongol Derby 2009, bidrog til. Nogle af billederne har jeg selv taget, men jeg har flittigt plukket af andres billeder for at kunne illustrere min lille beretning.

Måske lyder det lidt fjollet og sentimentalt, men de fyrige, stædige og hårdføre mongolske heste fortjener også en stor tak.

Dertil fortjener Adventurists mange roser for deres indsats. Det er ikke nogen lille bedrift at rejse over £4 mio. til velgørenhed i løbet af 6 år. Og hvilken fantastisk måde at gøre det på ved at give folk en oplevelse for livet samtidig med, at man yder et bidrag til de lande, hvor arrangementerne finder sted. Fortsæt endelig det gode arbejde under jeres motto: »Kæmp for at gøre verden til et lidt mindre kedeligt sted.«

Og tilgiv mig så mit sidste indspark: Tak til Dave og Carina for at de holdt mig ud. Vi mødtes igen et

år senere i sommeren 2010, hvor vi talte om at ride til Norge, men besluttede os så alligevel for, at en lille let totimers ridetur gennem den danske skov ville kunne gøre det.

Vi har ikke været i forbindelse med hinanden i de seneste 6 måneder, så jeg tror, der ligger mere end en ren tilfældighed bag, da både Dave og Carina besluttede sig for at maile til mig på præcis den samme dag for et par måneder siden. Vores bånd er virkelig stærke.

Endelig, Buddy: Tak fordi du lokkede mig til at foretage denne vanvittige rejse. Du har nu – for en periode – modtaget en officiel tilgivelse. Og til sidst: Tak Silvia for at have givet mig en uforglemmelig 50 års fødselsdagsgave – der tilmed indeholdt en returbillet. ■

John Munro
dec. 2011

Teksten er oversat fra engelsk af redaktionen.

Du kan læse mere om *Mongol Derby* på www.theadventurists.com/the-adventures/mongol-derby

Mongol Derby støtter organisationen *Mercy Corps Mongolia* www.mercycorps.org.mn

Turen tilbage til Ulaanbaatar i de russiskbyggede minibusser var for løbets deltagere en »rystende« oplevelse.

Rejseerindringer fra Sibirien - I

Den norske geofysiker og astronom Christopher Hansteen kom til verden i Christiania den 26. september 1784. I 1803 begyndte han på jurastudiet ved Københavns Universitet, men han var mere interesseret i at gå til forelæsninger hos H. C. Ørsted. I 1828 drog han afsted på en 2 år lang ekspedition til Sibirien for at studere jordklodens magnetiske felt. Fra hans ophold vest og syd for Baikal-søen bringes i 2 dele hans beretning om mødet med lokalbefolkningen.

Den 18. januar, som var russernes »Hellige tre Kongers« dag, ankom vi ved middagstid til en bondes hus, som modtog os meget venligt, og da det just var deres spisetid, tilbød han os at tage vort måltid der. Først fremsattes en fiskepirog (fiskepostej), dernæst suppe, hvori var terninger af ungt svinekød og kål, derpå gåsesteg og endelig pandekager med kødfars samt øl. Dette var et lige så velsmagende som kraftigt måltid, for hvilket de ingen betaling ville modtage, men ledsagede os med det sædvanlige ønske: »Gud give dem en lykkelig rejse«.

Den næste dag ankom vi ved middagstid til den lille by Atschinsk, hvor politimesteren Müller hurtigt anviste os logi hos en købmand af tredje gilde¹⁾: Ivan Michailovitsch Glosnow, som beværtede os med 5 retter mad, likør og the og havde den takt, at det var høfligere at overlade os til vort eget selskab end at genere sine fremmede gæster, der ikke var sproget mægtige, med sin nærværelse.

Straks efter vor ankomst gjorde politimesteren, en net lille mand som var født i Lillerusland²⁾ af tyske forældre, os et besøg og overraskede os på en behagelig måde ved at tiltale os på tysk og gav os en kosak til opvartning. Vi spadserede om eftermiddagen en lille tur, udførte vore astronomiske og magnetiske

observationer, blev næste morgen beværtede med frokost af vor høflige vært, som bad os på tilbagerejsen uden videre omstændigheder at tage ind til ham.

Fra Atschinsk begynder det jeni-sejske gubernium³⁾, som udgør det østlige Sibirien, og det præsenterede sig straks på en behagelig måde. Vi fandt nemlig folk beskæftigede med at udjævne de store fordybninger i sneen; på siderne af vejen lå store dynger af stablede sten bestemt til at forbedre sommervejen; men især fornøjede det os her at gense de store rummelige, lyse stationshuse, hvor den rejsende om aftenen kan regne med at finde en stor, varm, renlig stue, hvorover han selv kan bestemme, så længe han opholder sig der, uden at generes af nogen vært.

Rejsen var behagelig, thi himlen var klar, kulden tålelig, og egnen blev mere malerisk, eftersom terrænet blev mere og mere bakket, opadstigende og skovrigt, jo mere vi nærmede os Krasnojarsk. De høje, stejle jordbakkens sider på steder, hvor sneen lå tyndt, havde allerede flere verst⁴⁾ fra Krasnojarsk en stærk rødbrun farve, og jeg formodede deraf, at jorden i denne egn måtte være jernholdig, og at vore magnetiske instrumenter i Krasnojarsk ville angive nogen uregelmæssighed og ytrede dette for min led-

sager, hvilket også siden blev bekræftet. Krasno betyder på russisk »rød«, og jarr en »stejl flodbred«, og heraf må staden have fået sit navn, da den virkelig ligger ved en stejl rødlig bred af floden Jenisej. Her begyndte vi først at få øje på de høje mongolske bjerge mod syd, hvilket mindede os om fædrelandet.

Vi nåede Krasnojarsk den 21. januar kl. 3 om eftermiddagen. Efter at vi var blevet indkvarteret og havde spist middag, begyndte vi straks vore observationer; og da disse omtrent var tilendebragt, indfandt politimesteren sig, bragte os på tysk en hilsen fra Hans Excellence Guvernøren med forespørgsel, om der var noget, han kunne hjælpe os med, om vi ville vise ham den ære at besøge ham, og om vi ville rejse til Turuchansk, en lille by ved floden Jenisej nær polarcirklen.

Jeg svarede, at vi ville endnu samme aften bringe ham et brev fra minister Speranski i Petersburg, men da himlen var blevet klar, måtte vi benytte det gunstige øjeblik til vore observationer, men skulle i morgen formiddag have den ære at gøre vor opvartning.

Den følgende formiddag gik vi derhen og traf i guvernøren Alexander Petrowitsch Stepanow en munter, godlidende mand på 47 år, der sad i sit kabinet omringet af en mængde natur- og kunstsjældenhe-

XV.

Gjæstfri Modtagelse i Altshinsk. — Indtrædelse i det østlige Sibirien. — Krasnojarsk. — Gouverneuren Stepanow. — Hans Kunst- og Naturalie-Samlinger. — Hans Gjæstfrihed. — Forslag at reise til Turuchansk. — Tungusisk Schaman. — Den Mongoliske Skytsgub Schigemune. — Buddhaismen.

Den 18de Januar, som var Russernes „Hellige tre Kongers“ Dag, ankom vi ved Middagstid til en Bondes Huus, som modtog os meget venlig, og da det just var deres Spisetid, tilbød han os at tage vort Maaltid der. Først fremsattes en Fiskepirog (Fiskepostei), dernæst Suppe, hvori vare Tærninger af ungt Svinekjød og Raal, derpaa Gaasesteeg og endelig Pandekager med Kjøbsfarce, samt M. Dette var et ligesaa velsmagende som kraftigt Maaltid, for hvilket de ingen Betaling vilde modtage, men ledsagede os med det sædvanlige Ønske: „Gud give dem en lykkelig Reise“. Den næste Dag ankom vi ved Middagstid til den lille By Altshinsk, hvor Politimesteren Müller hurtigt anviste os Logie hos en Kjøbmand af tredje Gilde: Ivan Michailovitsh Glosnow, som beværtede os med 5 Retter Mad, Liker og The, og havde den Taft, at det var høfligere, at overlade os til vort eget Selskab, end at genere sine fremmede Gjæster, der ei vare Sproget mægtige, med sin Nærværelse. Strax efter vor Ankomst gjorde Politimesteren, en net liden Mand, som var født i Kæiserland af Tydske Forældre, os et Besøg, og overraskede os paa en behagelig Maade, ved at tiltale os paa Tydsk, og gav os en Rosak til Opvartning. Vi spadserede om Eftermiddagen en liden Tour, udførte vore astronomiske og magnetiske Observationer, bleve næste Morgen beværte med Frokost af vor høflige Vert, som bad os, paa Tilbagereisen uden videre Omstændigheder at tage ind til ham.

Fra Altshinsk begynder det Jeniseiske Gubernium, som udgjør det østlige Sibirien, og det bebudede sig strax paa en behagelig Maade. Vi fandt nemlig Folk beskæftigede med at udjevne de store Støb i Sneen; paa Siderne af Veien laa store Dyrer af puffed Steen, be-

Hans arbejdsstue indeholdt et mineralkabinet; i hans skuffer og hylder fandt man kobberstik og tegninger af folkestammer og naturgenstande, prospekter, bøger og de mærkværdigste antikviteter. Han havde ogsaa et stensliberi, hvor vi fik slebet et par agatdupper til vore magnetnåle, som vi ikke kunne skaffe i Christiania⁶). Kort, i hans hus fandt man sig omringet af viden, kunst og natur. Hvem skulle vente at finde noget sådant i det østlige Sibirien i den ubetydelige stad Krasnojarsk, som først 5-6 år før vor ankomst var blevet sæde for en guvernør?

Byen havde ogsaa i den korte tid taget betydeligt til og var under den smagfulde guvernørs bestræbelser særdeles forskønnet. Han viste os et kort med en plan for en betydelig udvidelse af staden, med lige brede gader, mange skønne offentlige anlæg, haver, stenbygninger osv. bevilget til udførelse ved kejser Nikolajs egenhændige underskrift. Efter denne plan bliver den den smukkeste stad i Sibirien; naturen er gunstig og kunsten understøtter den.

En aften, da jeg var færdig med mine astronomiske observationer og endnu stod i gården med mine instrumenter, kom Stepanow med en af sine sekretærer (en tysker) for at besøge os. Han sad i vor stue og røg en pipe tobak på god studentermaner og var meget livlig og indsmigrende. Derpå gik vi ned i gården og viste ham i teleskopet Saturn med sin ring, månen og den store stjerne-tåge i Orion m.m., hvilket morede ham meget.

Derpå gik vi igen op i vor stue, hvor han drak en dram og blev til kl. 10 under forskellig munter samtale. Han fortalte os, at han havde 10 børn, hvilke han alle havde sendt til Rusland; to sønner tjente i armeen mod tyrkerne. Hans kone, som ledsagede børnene, døde undervejs i Jekatharinenburg. »Sibirien kan være interessant nok for en kort

der; mineralskabe, udstoppede dyr af alle slags, alt fra hans gubernium; kinesiske vaser og måneskinslamper af horn m.m. På bordet lå en smuk lommekalender. Jeg lukkede den op og så til min forundring titlen: »Jenisejsk Almanak for 1828« af Ivan Petrow, Krasnojarsk, prydet med en smuk kobberstukket vignet, en sanger spillende på en smuk Davidsharpe, på hvis fodstykke ligger en sfinks; den indeholder forskellige stykker i prosa af Stepanow, f.eks. »en rejse fra Krasnojarsk til Kiachta« med et prospekt og en afbildning af den mongolske guddom

Schigemune; »Blik over den fysiske beskaffenhed af den minusinske kreds⁵)«; og nogle digte; dertil forskellige prosaiske og poetiske stykker af andre forfattere i Krasnojarsk, hvoriblandt en samling af mongolske ordsprog, alt i det russiske sprog. Stepanow skænkede os hver et eksemplar og skrev en fornem tilegnelse på den første blanke side.

Vi blev indbudt til middag hos ham og spiste der siden hver middag indtil vor afrejse i selskab med alle de unge mænd, som havde givet bidrag til kalenderen.

gennemrejse«, ytrede han engang, »men at blive der for bestandigt er tungt. Man føler ørkenen, man savner videnskab og kunst, og mennesker som føle som vi og som forstår os.« Og deri gav jeg ham ret.

Vor elskværdige guvernør gentog endnu engang sit spørgsmål, om jeg ikke ville rejse til Turuchansk? Jeg svarede, at jeg ikke troede det gør ligt på grund af de formodede store vanskeligheder. »Ej«, udbrød han, »hvad er umuligt for Dem med de midler, som står til Deres rådighed? Jeg har selv været i Turuchansk for et par år siden og skal ledsage Dem. Det er en interessant tur. Man gør rejsen derhen på et fartøj i 10 dage ned ad Floden og tilbage igen på samme måde. Man spænder mennesker for båden i hundredevis, og de drager den mod strømmen. På denne måde kan man være tilbage på en måned.«

Denne mulighed var mig yderst kærkommen; thi dette strøg var netop det, hvor jeg allerhelst ønskede at udstrække de magnetiske iagttagelser så langt som muligt mod nord og foranledigede siden, at jeg fra Irkutsk udførte planen.

Samme dag opvartede han os med et for os højst mærkværdigt skuespil. Han havde i sit hus en tungusisk⁷⁾ dreng; en gammel tunguser var kommet til Krasnojarsk for at besøge denne. Ved bordet gav guvernøren ordre til, at disse to skulle iføre sig deres tungusiske stadsdragt og komme ind. Efter taflet kom de ind i den mest fantastiske dragt, man kan forestille sig. Drengen havde et stort, pragtfuldt pilekogger på ryggen med lange pile i og en stor bue i hånden; på hovedet en rund pikkelhue med smukt påsyede sorte og hvide perler. Begge var tatoverede på begge kinder med sorteblå punkter.

Den gamle havde en shamans eller heksemesters dragt på og havde en stor heksetromme eller tamburin i hånden. På denne slog han med en

gammel udslidt skobørste, som skal være det rette redskab, hvormed dette instrument spilles, idet han snart slog med træet, snart med børsterne på tamburinen. Hertil sang han en tungusist heksesang, der klang højst besynderligt for vore øren, som en uartikuleret lyd af et vildt dyr. Dertil vrikkede han på ryggen og bagdelen, hvorved en mængde bjælder, hvormed en art hjelm på hovedet var besat, og en stor mængde lange, tynde blanke stålfjedre af udseende som lange knivblade, hvis øverste ender var fastgjort til dragten, raslede og klingrede. Snart sad han på gulvet på sin bag med korslagte ben, kastede sin børste i luften og spåede efter dens fald, derpå stod han igen op, slog på heksetrommen osv.

De tungusiske ansigtsformer er de mest afvigende fra alle de menneskelige ansigter, negeren fraregnet, som jeg har set. Drengen var ordentlig smuk og så ud som en liden amor. Et fortræffeligt portræt af ham viste Stepanow os, og da Due bad om tilladelse til at kopiere det, forærede han ham et portræt af en anden tunguser.

En sådan tunguserdragt havde Due medbragt fra Narym. Det er mærkværdigt hvilken pragt i sin art der er i den, uagtet den er forfærdiget af lutter dyreskind og dyrehår af et så vildt folk. Men lyst til prydelser og en slags smag, modificeret efter det mere eller mindre bekvemme materiale, findes hos alle, selv de vildeste folk, lige fra sydhavsøernes beboere og de røde amerikanere til grønlænderen, finlappen, ostiakken⁸⁾ og tunguseren. Med hvilken smag forstå ikke vore bondepiger fra fjeldegne at udsy deres klæder og uldvanter, uagtet de aldrig har besøgt nogen tegneskole.

Jeg har ovenfor omtalt den mongolske skytsgud Schigemune. Buræterne⁹⁾, en mongolsk nomadestamme, som opholder sig på stepperne omkring Baikal-søen, og kal-

mykkerne, som bebo bredderne af Volga-floden lige til Astrachan, bekender sig til den lamaistiske eller buddhistiske religion, der er indført fra Tibet.

De antager en eneste Gud (Manin Scheri) og sjælens udødelighed. Jorden er beboet af ånder fra oververdenen, som er udartede til mennesker. Eftersom de i deres prøvestand i det jordiske liv har opført sig godt eller slet, går sjælen efter legemets død over i en højere eller ringere tilstand. De gode tager efter døden skikkelse af rene ånder, de ondes sjæle derimod vandrer om i andre legemer af ringere art på jorden. Buddha, efter hvem denne religion har navn, skal have stiftet den 1000 år før Kristi fødsel¹⁰⁾ og Schigemune skal være dens fornyer.

Dalai Lama er overhovedet for den gejstlige og verdslige magt i Tibet og anses som gudens repræsentant på jorden. Når han dør, antages hans sjæl at gå over i et nyfødt barns legeme, som da bliver hans eftermand og egentlig er den samme person blot iført et andet legeme. Under Dalai Lama står andre overlamaer og under disse en stor mængde andre gejstlige eller simple lamaer, hvorfor denne religion også kaldes den lamaistiske. Når Dalai Lama er død, skal lamaerne finde ud af, hvor det har behaget ham på ny at genfødes, hvilket vel egentlig vil sige, hvem han har udvalgt til sin efterfølger.

På rejsen til den kinesiske¹¹⁾ grænse besøgte vi søndenfor Baikal-søen Khamba Lama, en overlama som har sin bopæl og et lamaistisk hovedtempel på den store steppe nær staden Selenginst, og han lod udføre for os en lamaistisk gudstjeneste af 300 dér forsamlede Lamaer.

I året 1830 erhvervede jeg i Astrachan af en dér bosat engelsk købmand en lamaistisk religionsbog, som han med vanskelighed havde fralistet en lama. Den er skre-

vet i det tibetanske sprog med sanskrit-bogstaver og indeholder formentlig den lamaistiske religions hovedsætninger. I samme findes fire afbildninger af deres skytsguder eller helgener, som alle er kvindelige figurer.

Schigemune, der forestilles i hosstående afbildning, sidder med korslagte ben, således at fodsålerne vender opad, på en med brogede figurer prægtigt broderet hynde; på hovedet har hun et blått hovedsmykke prydet med guldfrynser, oventil i issen besat med en gylden flamme i form af et hjerte. I den venstre hånd holder hun en blå fladtrykt kugle, oventil prydet med en gylden roset. Hovedet er omringet af en glorie bestående af to gyldne ringe, der omgiver en grøn bund. Over skuldrene hænger et rødt sjal, som bedækker en stor del af legemet og er tæt besat med gyldne pletter. Hele personen er omgivet af en bred rød regnbue med gyldne stråler. Udenfor denne kreds ser man den blå himmel med rødlige skyer og billedet af solen og månen på billedets højre og venstre side. I panden lige over næsen har denne, såvelsom de tre andre figurer, en lille rund cirkel. Huden på ansigt, hals, hænder og fødder er på denne og to følgende figurer, belagt med guld.

Den tredje figur holder i højre oprakte hånd et sværd, i den venstre hånd, som det synes, en hvid papirrulle; måske den forestiller den straffende retfærdighed. På den fjerde, der har et mere jordisk udseende, har huden derimod den almindelige, menneskelige farve, hvid og rød. Denne har fire arme og i det mindste seks bryster. De to hænder på de inderste arme holder hun sammen i en opadvendt bedende stilling; i den venstre hånd af de to yderste arme har hun en rose og i den højre et gyldent perlebånd.

Bagsiden af alle billederne er rød og har på midten en indskrift i én linje, som formentlig indeholder

Christopher Hansteen
1784-1873

Christopher Hansteen, født i Oslo, norsk astronom og geofysiker, student 1802, lærer i matematikk ved latinskolen i Frederiksborg (Hillerød) 1806. Hans besvarelse av en prisoppgave, som ble oppstilt av Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab i 1812, førte til at han 1814 ble utnevnt til lektor i anvendt matematikk ved det nyopprettede universitet i Oslo, og to år senere til professor. Prisoppgaven ble (i utvidet form) trykt 1819 under tittelen *Untersuchungen über den Magnetismus der Erde*, og vakte betydelig oppsikt. I de følgende år utførte han en rekke jordmagnetiske målinger. Særlig kjent ble han ved en reise til Sibir (1828-30) for å undersøke om Jorden har én eller to magnetiske akser. Reisen beskrev han i *Reise-Erindringer* (1859). Han påpekte også sammenhengen mellom nordlys og Jordens magnetisme, og skisserte en global utbredelse av nordlyset i form av en sammenhengende ring rundt polkalotten.

Hansteen inntok en sentral plass i samtidens vitenskap. Han var redaktør av almanakken

1815-62, direktør for Den geografiske oppmåling 1817-73, og lærer i matematikk ved Den militære høyskole 1826-49. Som direktør for oppmålingen øvde han stor innflytelse på arbeidet med landets kartlegging, bl.a. startet han kartleggingen av Norges kyst og seilingsforholdene langs kysten.

Til tross for alle disse oppgaver rakk han å utføre verdifulle vitenskapelige arbeider. Han grunnla universitetets observatorium og bestemte dets nøyaktige beliggenhet. Observatoriet var utgangspunkt for all geodetisk oppmåling av Norge i over 100 år. Han innførte teodolitten fra Tyskland som moderne oppmålingsinstrument ved kartleggingen av Norge. Av hans astronomiske arbeider kan ellers fremheves hans metode til å bestemme tiden ved hjelp av Polstjernen og en annen stjerne. Han beregnet også tidspunktet for slaget på Stiklestad ut fra den solformørkelse som Snorre omtaler. Hansteen fratrådte 1861 som direktør for universitetets observatorium.

Hansteen utførte et vitenskapelig nyryddingsarbeid som fikk grunnleggende betydning for hele vårt samfunn. Han ble medlem og æresmedlem av en mengde lærde selskaper i Europa og Amerika. Han ledet Norges deltakelse i et russisk-skandinavisk gradmålingsprosjekt som forbedret kjennskapet til Jordens form og størrelse. Den oversikt man gjennom hans arbeider fikk over Jordens magnetiske forhold, var bl.a. forutsetningen for Gauss' epokegjørende teori for jordmagnetismen. Hansteen ble 1856 tildelt Borgerdådsmedaljen i gull¹²⁾.

Store norske leksikon
snl.no

guddommens navn. Det blad, som følger efter hver figur og måske indeholder guddommens beskrivelse, er sort, og ved Schigemunes bilde beskrevet med guldbogstaver, ved de tre følgende med lyseblå. Alle de øvrige blade i bogen består af tykt, stift, hvidt papir med sort skrift. Bindets yderside er betrukket med tykt grønt silketøj med vævede figurer og iflet af gule tråde. Kort sagt, denne hellige bog er et rent pragteksempel, som lamaen vist er blevet revset for at have ladet sig fralokke. (fortsættes)

Christopher Hansteen

Christopher Hansteen: *Reise-Erindringer*. Christiania 1859, Chr. Tønbergs Forlag. 388 s. ill.

Dette uddrag er fra siderne 213-219 i den norske udgave; en prøve på originalteksten er gengivet på side 13. Trods sin alder på mere end 150 år er beretningen skrevet på et flydende og letlæst dansk. Der er kun foretaget få redaktionelle ændringer af forældet sprog og en opdatering af retskrivningen.

Noter

- 1) Et gilde er en sammenslutning eller broderskab til støtte og fremme af medlemmernes fælles interesser.
- 2) Lillerusland er en gammel betegnelse for Ukraine.
- 3) Gubernium betegner en administrativ enhed.
- 4) Verst er et gammelt russisk længdemål = 1066 meter.
- 5) Minusinske kreds er en betegnelse for den sydlige del af Sibirien.
- 6) Den norske hovedstad Christiania fik sit nuværende navn i 1925.
- 7) Tunguser er asiatiske nomadefolk, der hovedsagelig lever langs floden Jenisej.
- 8) Ostiakker er sibiriske folkeslag.
- 9) Buræter er en ældre betegnelse for burjater, se også side 22-23.
- 10) Buddhismen opstod i Nordindien ca. 500 år før Kristi fødsel.
- 11) Mongoliet opnåede først selvstændighed i 1911.
- 12) Hansteen var tillige indehaver af storkors af Dannebrogordenen.

Dagbog fra Ulaanbaatar

Det begyndte ved et bestyrelsesmøde engang i foråret. Bulgan meddelte, at vores NGO-partnere i Mongoliet ville arrangere en konference i forbindelse med afslutningen af det seneste projekt. Samtidig ville de markere, at der var gået 15 år, siden samarbejdet begyndte med gadebørnsprojektet. De så gerne, at formanden for Dansk Mongolsk Selskab deltog i arrangementet. Da Rolf ikke havde mulighed for at rejse til Mongoliet på det planlagte tidspunkt, drejede pilen hen på mig som næstformand.

Om jeg ville jeg deltage? Mon ikke! Man behøver kun én opfordring til at besøge Mongoliet for at slå til med det samme. Men jeg ville have min kone og bestyrelseskollega Anita med – mod at hun selvfølgelig selv betalte billetten. Vi begyndte allerede at glæde os.

Da tiden for konferencen nærmede sig, begyndte jeg at lede efter billetter på nettet. Det viste sig hurtigt, at den billigste og hurtigste måde at komme til Ulaanbaatar på var at flyve med Aeroflot. Det ville kun tage 11½ timer at flyve ud og 10 timer hjem inkl. mellemlanding i Moskva.

Jeg overvandt min instinktive modvilje mod at flyve med Aeroflot og bestilte to returbilletter over nettet lige så let, som havde det været en billet til Bornholm. Pris kr. 6.505 pr. billet, alt inklusive.

Tirsdag 4. sept.

Om formiddagen tager vi ud til Kastrup Lufthavn og stiger om bord i flight SU2221 til Moskva. Kl. 16.50 lokal tid lander vi i Moskvas internationale lufthavn Sheremetyevo og væk er alle vores fordomme.

Rusland er også på luftfartens område kommet ind i det 21. århundrede med nye amerikanskbyggede fly, serviceminded personale og en splinterny lufthavnsterminal. Vi får de 3 timers ventetid til at gå med at slentre rundt og drikke en fadøl og en kop kakao, inden vi boarder det næste fly til Ulaanbaatar kl. 20.

Onsdag 5 sept.

Efter godt 5 timers flyvetur bliver vi revet ud af vores halvvågne tilstand af stewardens stemme i højttaleren. Vi er under indflyvning til Ulaanbaatars internationale lufthavn med det forjættende navn Chinggis Khaan, hvor vi forventes at lande kl. 6 om morgenen. Det er et helt mørkt uden for vinduerne. Vi lander uden problemer og spadserer ad en »finger« ind i ankomsthallen.

Vi ånder lettet op, da Anitas grønne rygsæk og min sorte rejsetaske kommer til syne på bagagebåndet. Nu gælder det blot om at finde paskontrollen, før vi kan slippe ud af lufthavnen. Da Anita når frem til den venligt udseende, kvindelige pasbetjent, sker der noget uventet. Hun får besked på at vente, mens hendes pas forsvinder ind bag en dør i hånden på en kollega. Det samme sker med mit pas. Hvad er nu det for noget? Efter få minutter kommer kollegaen ud, og uden yderligere forklaring, får vi lov at passere.

Hurtigt får vi øje på Tunga i selskab med projektets nye chauffør Erkhe. Gensynsglæden er stor, og vi føler os straks »hjemme« igen. Hurtigt er vi af sted i den sorte, højrestyrede Toyota med mig på forsædet ved siden af chaufføren – en plads jeg indtager i de følgende dages mange køreture.

Kørsel på Naryn Zam set fra Fredsbroen i retning mod vest.

I den gryende morgen kører vi ind mod byen og passerer gennem den velkendte portal, der markerer bygrænsen. Vi er trætte og ser ikke så meget, før vi bliver sat af i gården til et stort boligkompleks med høje huse og mange lejligheder. Vi tager elevatoren, og Tunga anviser os en lejlighed på 4. sal. Nu er kl. 8.

Der er møde med en minister kl. 10, siger hun. Vi er velkomne til at deltage, men vi bliver hurtigt enige om, at det nok er bedst, hvis får hvilet os og sovet lidt mere. Efter en hurtig kop pulverkaffe og the falder vi om på sengen og sofaen.

Kl. 12.30 bliver vi hentet af Erkke og Bulgan og kørt til et møde med pressen, der er booket til kl. 13. Pressecentret ligger midt i byen. I den klare og lune dag med sol fra en skyfri himmel får vi nu vores første kulturchok. Trafikken er tæt som i myldretiden på Københavns indfaldsveje, og vi passerer det ene højhus efter det andet, nogle færdigbyggede, andre under opførelse.

Bulgan fortæller mig, at man forventer et oplæg om Dansk Mongolsk Selskab og vores bistandsprojekter i Mongoliet, hvilket jeg ikke lige havde set komme. Så det meste af turen ind til byen går med at forberede et indlæg og tage billeder ud gennem forruden.

Vi når frem til presselokalet til tiden og overvældes af de mange, ganske unge journalister, som sidder på rad og række med kamerafolkene i front. Anita og jeg bliver placeret bag et bord sammen med Tunga, Bulgan, en repræsentant for Mongolsk Dansk Selskab og min tolk. Foran os ligger et hav af små mikrofoner.

Efter lidt tid med forberedelser og småinterviews får jeg endelig ordet. Men da jeg er nået halvvejs gennem mit indlæg, er tiden så fremskreden, at andre pligter kalder på journalisterne. Så halvdelen af dem går frem til bordet, tager deres mikrofoner og forsvinder ud af lo-

kalet, mens jeg forsøger at bevare fatningen.

Efter pressemødet får vi frokost på en restaurant i byens centrum. Anita og jeg længes nu efter at komme ud i solskinnet og gå på opdagelse i den by, vi kender så godt fra tidligere besøg. Vi aftaler, at vi bliver afhentet kl. 19 af chaufføren inde på den store plads ved Sükhbaatar-stationen.

Vi søger uvilkårligt ned mod den store plads, der stadig har bevaret sin grandiositet, som man husker fra tidligere besøg. Men på vejen overvældes vi af den voldsomme trafik og byggeaktivitet i centrum, som nu har sat sine uoprettelige spor og stadig buldrer løs. Hjerteløst er den ene skyskraber efter den anden hamret ned i bykernen uden anden styring, end den rå kapitalismes og liberalismes uhæmmede magtudfoldelse.

Nogle af husene rummer en vis arkitektonisk signalværdi som prestigebyggeri, mens andre er ligegyldige klodser. Man bliver næsten grædefærdig ved tanken om, hvor smuk og dejlig en by, Ulaanbaatar kunne have været, hvis markeds kræfterne ikke havde fået frit spil, hvis korruptionen havde været under kontrol, og der havde eksisteret en gennearbejdet og bindende masterplan for byens udvikling.

Fyraften nærmer sig, og det går for alvor op for os, hvor sindssyg trafikken er blevet, siden vi sidst var her. Mens bilkøerne snegler sig af sted, presser bilerne sig ind og ud fra sidegaderne, mens fodgængerne springer for livet. Der er kommet lyskurve op i alle de store vejkryds, men alligevel er færdselsbetjentene i sving. Med en lysende stav i hånden og en fløjte i munden gør de deres yderste for at holde styr på bilerne. Samtidig får de hjælp af et vagtkorps, der skal sørge for, at fodgængerne ikke smutter over for rødt lys.

Trafiksituationen bliver selvfølgelig ikke bedre af, at flere af de store gader er under ombygning og

reparation, og at man netop i dag har officielt besøg af den indonesiske præsident. Uden varsel spærres man et par af de store færdselsårer af, der fører forbi Sühbaatar-pladsen.

Da tiden til afhentning er inde har Erkhe på mirakuløs vis fundet en »parkeringsplads« foran operaen. Vi stiger ind og slapper af, mens Erkhe passer sit arbejde. Tilbage i lejligheden er det blevet mørkt.

Vi er godt nok møre nu, men også sultne. Heldigvis ligger der to supermarkeder i bebyggelsen og et pizzeria. Vi bestiller to pizzaer og får købt et par dåser øl og lidt brød til morgenmaden. Efter en lang dag er det rigtig hyggeligt at indtage et improviseret aftenmåltid og flade ud på sofaen bagefter. Klokken bliver henad 11, inden vi går til køjs.

Torsdag 6. sept.

Op kl. 7 næste morgen, så vi kan nå at få lidt morgenmad, inden vi skal af sted 8.15. Der bliver tid til at se lidt på den lejlighed, der skal være vores hjem i de kommende dage. Vi befinder os i et forholdsvis nyt etagebyggeri med navnet Bayanmongol lige syd for den transmongolske jernbane, ca. 2 km i sydøstlig retning fra Sühbaatar-pladsen.

Lejligheden er på ca. 60 m² indeholdende en dagligstue med spiseafdeling, et pænt soveværelse, et lille køkken og et rummeligt badeværelse. Pæn borgerlig hygge.

Vi er fremme ved Skolen for Udenrigstjeneste i god tid, inden vi skal deltage i en konference med titlen: »Forholdet mellem Mongoliet og Danmark, den historiske tradition, nutid og fremtid«. Konferencen ledes af prof. D. Otgonchimeg, som vi kender så godt fra tidligere besøg, hvor hun var med i ledelsen af Damost. Nu er hun blevet chef for Afdelingen for Internationale Økonomiske Relationer.

Sammen med skolens ledelse og repræsentanter for partnerskabs-

netværket og Mongolsk Dansk Selskab – i et auditorium fyldt af unge studerende – hører vi bl.a. indlæg om »Etableringen og udviklingen af de diplomatiske forbindelser mellem Mongoliet og Danmark« af prof. Sanjmyatav, »Danmarks erfaringer med demokrati og god regeringsførelse« af ambassadør D. Davaasambuu og »Udviklingen af samarbejdet mellem universiteterne i Mongoliet og Danmark« af skolens vicerector prof. D. Tungalag.

Også Tunga fra Mongolsk Dansk Selskab får ordet til et indlæg om uformelle samarbejdsrelationer (Public Diplomacy) mellem Mongoliet og Danmark. Vores »egen« Bulgan fortæller om NGO-samarbejdet, og jeg selv afleverer mit indlæg om Dansk Mongolsk Selskab, hvor jeg får mulighed for at trække de historiske linjer op med udgangspunkt i Krebs og Haslund-Christensens pionérindsats.

Efter afslutningen af konferencen bliver vi inviteret til at spise frokost på en nærliggende restaurant, hvor jeg er så heldig at komme til at sidde over for den charmerende rektor for skolen, fru Altantsetseg, som er en spændende samtalepartner for én, der som jeg er interesseret i Mongoliets relationer til naboerne.

Da det officielle program er overstået hen på eftermiddagen, får jeg og Anita »fri«. Vi vil gerne se lidt mere af byen og besøge nogle af de steder, vi kender fra tidligere besøg. Vi følger en af de store færdselsårer og må vænne os til, at den voldsomme og larmende trafik og de vildt fløjtende og stavsvingende færdselsbetjente, hører med til bybilledet. Vi finder stormagasinet, som vi kender fra gamle dage under navnet »State Department Store«, og går ind i et forbrugstempel, der på ingen måde står tilbage for noget tilsvarende i vores del af verden.

Vi opsøger fødevarerafdelingen, hvor vi ser på nogle af de lokale produkter som gæret hoppemælk i

Den sorte rådhusbygning smadrer skalaen i det traditionelle byggeri omkring Sükhbaatar-pladsen.

store spande og kamelmælk på flaske. I den velassorterede boghandel på sjette etage køber vi et par bykort.

I det svindende dagslys går vi hjem til fods og krydser under jernbanen i en gangtunnel i buldermørke. Efter lidt indkøb og improviseret aftensmad går Anita tidligt i seng, mens jeg skal forberede mit indlæg til næste dags konference.

Fredag 7. sept.

Efter vores morgenritual med pulverkaffe, the og lidt indkøbt brød og ost bliver vi kørt til det spektakulære Hotel Chinggis Khaan, hvor jubilæumskonferencen »15 års Socialt Partnerskab« skal afholdes i hotellets store konferencsal.

Der hersker en livlig aktivitet i minutterne inden konferencens start, mens projektets selvhjælpsgrupper laver udstillinger af deres produkter i forhallen, konference-materialet bliver uddelt og registreringen foretaget. Som repræsentant for vores selskab indtager jeg den for mig noget uvante position som konferencens æresgæst i panelet flankeret af prof. B. Khuldorj og J. Elbsegsaikhan, der begge er medlemmer af bestyrelsen for Socialt Partnerskab Netværk, der står for den praktiske afvikling af konferencen.

Elbsegsaikhan kender jeg fra tidligere besøg i Danmark. Han er advokat, var med i den fredelige revolutions første år og er både vidende, men også meget praktisk anlagt.

Konferencen, der varer hele dagen, har mange interessante indlæg fra både officielle repræsentanter fra ministerier og organisationer og fra folk med en mere praktisk tilgang. Højdepunktet er selvhjælpsgruppernes præsentation af deres arbejde og de opnåede resultater. Mongolernes sans for ceremoniel anstand viser sig, da der bliver uddelt fornemme diplomer med ministerielle takkeskrivelser.

Efter konferencen bliver der tid til en bytur i selskab med Otgon og en nu pensioneret stadsarkitekt fra Ulaanbaatar, der kan huske mig helt tilbage fra mit andet besøg i Mongoliet i 1991. I det gode vejr nyder vi et par fadøl på fortovet hos Irish Pub i byens centrum, hvor mange udlændinge møder op med et pust fra den store verden!

Jeg kan selvfølgelig ikke lade være med at spørge arkitekten om hans syn på byens udvikling. Og som alle andre bliver han tavs og ryster opgivende på hovedet. Han tilbyder mig at deltage i udviklingen af et boligbyggeri med inspiration fra Danmark. Men jeg betakker mig høfligt.

Kl. 19 står vi uden for restaurant Marco Polo, hvor vi skal deltage i konferencens afslutningsfest. Det bliver en strålende aften fuld af livsglæde og seriøs underholdning. Man kan ikke andet end beundre mongolernes organisationstalent og sans for livets glæder. Efter optræden, sang og dans bliver vi kørt tilbage til vores lejlighed omkring midnat.

Lørdag 8. sept.

Lørdag morgen sover vi længe. Vi trænger til at fået sovet ud og få aftenens festligheder ud af kroppen. Den bliver henad 2, inden vi får taget os sammen til at gå ud på nye eventyr i byen.

Vi har det vist begge sådan, at har man ikke været en tur omkring Gandan-klostret, så har man ikke været i Mongoliet. Så vi beslutter os for at vandre den ca. 5½ km lange vej ad Mahatma Gandis Gade, ad Fredsbroen over jernbanen, videre ad Seoulgade og op ad den flotte Zana-bazargade til Janraysig-templet. Heroppe hersker der en fredfyldt atmosfære i stærk kontrast til byens larm. Inde bag de gamle klostermure er det, som om tiden har stået stille, siden jeg besøgte stedet første gang i 1988.

Vi nyder roen og udsigten, inden vi vender næsen mod øst, går ned gennem ger-byen og lader os opsluge af storbyens pulserende liv. Det bliver igen mørkt, inden vi når hjem.

Søndag 9. sept.

Bulgan og Tunga har for et par dage siden foreslået at bruge søndagen til en udflugt på landet. Det har vi set frem til med længsel. Blot et kortvarigt pust fra de store, grønne vidder vil være en velkommen afveksling fra storbyens kakofoniske sansebombardement.

Selv om vejret er slået om til gråvejrs med regnbyger, bliver vi ikke skuffede. Synet af de grønne bakker, flodernes slyngninger og gererne i landskabet virker som altid betagende. Og så snart man stiger ud af bilen, mærker man den krydrede duft af steppens vegetation.

Der er for langt til Terelj, så vi »nøjes« med at besøge den gigantiske rytterstatue af Chinggis Khan, hvor vi kommer helt op i hestens hoved og kan stirre den store verdensrobrer lige ind i øjnene – og i øvrigt nyde den herlige udsigt. Man må sige, at kulten omkring Chinggis Khan fejrer nye triumfer her.

Mandag 10. sept.

Besøgets sidste dag har vi vel bare tænkt os at bruge til afslapning og turisme på egen hånd. Men Bulgan har mange ærinder i byen og tilbyder os at tage med rundt i bilen og bl.a. besøge et lokalt byggemarked. Tunga vil også gerne se os til lidt frokost i sit hjem.

Vi indtager vores vante pladser i bilen og begiver os ud i trafikken. Jeg får endnu engang lejlighed til at beundre den sælsomme kombination af dødsforagt og årvågen hensyntagen, der præger den mongolske trafikultur.

Besøget på byggemarkedet er en stor oplevelse for en arkitekt som mig. Det er som et grøntsagsmarked

her blot med lysekroner, vandhaner og tapetruller.

Efter frokosten i Tungas store og flot indrettede lejlighed i centrum får vi endnu en tur rundt i byen, hvor jeg ser mit snit til at bede om et ophold på Ulaanbaatars banegård. Vi når også lige et besøg på Zanabazars Kunstmuseum inden lukketid.

Om aftenen er vi indbudt til afskedsmiddag sammen med staben i projektorganisationen. Det foregår i en stor koreansk restaurant, hvor vi selv tilbereder vores mad i en hot pot. Restauranten er stuvende fuld af glade mennesker denne mandag aften. I løbet af aftenen kommer Gankhuyag – en kendt mongolsk sanger, som vi mødte i sommers i København – forbi og indbyder os til et besøg på »sin« natklub og diskotek senere på aftenen!

Anita og jeg kikker lidt på hinanden – og nikker så samtykkende. Vi burde gå tidligt i seng, fordi vi skal være i lufthavnen kl. 6 næste morgen. Men mongolsk gæstfrihed afviser man ikke sådan bare.

Efter middagen bliver vi kørt hen til natklubben, hvor vi bliver bænket omkring et stort bord. Vi nipper forsigtigt til den russiske vodka. Pludselig ser vi, at Gankhuyag har indtaget scenen og begynder at synge. Og da vi hører vores navne i teksten, er der ingen vej udenom: vi må ud på det tomme dansegulv og tage en svingom til de smægtende toner. Nogle minutter senere er dansegulvet fyldt af andre par. Kl. 1 beder vi pænt om at blive kørt hjem. Vi har endnu ikke pakket helt færdig. Vækkeuret stilles til at ringe kl. 4.

Tirsdag 11. sept.

Kl. 5.30 præcis holder Erkhe parat til at hente os og køre os til lufthavnen. Tunga er med. Flyet til Moskva afgår præcis kl. 7. Vi tager en varm afsked og tjekker ind. Kl. 10 dansk tid lander vi i Kastrup. ■

Jan Koed

Mongolsk kunstner føler sig hjemme i Burjatien

B. Batuvshin tog afgang fra Musik- og Dansekonserveriet i Ulaanbaatar i 1991. Han har i de sidste 18 år været tilknyttet Baikal-ensemblet i republikken Burjatien.

– *Er du næsten blevet burjat?*

– Ja, det kan man vel godt sige. Jeg tog afgang som fløjtenist fra Musik- og Dansekonserveriet med min lærer Enkhtaivan som vejleder. Da en gruppe unge musikere så oprettede Mandukhai-orkestret, meldte jeg mig under fanerne, og efter 6 måneder blev jeg inviteret til at spille i det nuværende Baikal-ensemble.

– *Har du jobs ved siden af dit arbejde i ensemblet?*

Jeg har dannet et privat orkester, der består af kalmykiske og tuvinske musikere og en sanger fra Indre Mongoli. Det er et lille kollektiv bestående af flere nationaliteter med mongolsk baggrund. De er alle meget talentfulde og musikalske. Vi har besøgt mange europæiske og amerikanske byer. Denne aktivitet ligger selvfølgelig uden for min kontrakt med Baikal-ensemblet. I øjeblikket spiller jeg både fløjte og hestehovedviolin i Baikal-ensemblet. Desuden optræder jeg med strubesang.

Senest er vi begyndt at genindføre anvendelsen af instrumentet *suuh khuur*. Det er et næsten glemt instrument, der igen er kommet til ære og værdighed via min far, Baldantseren. Den største del af instrumentet er fremstillet af urinblæren

fra en ko. Jeg lærte at spille på det af min far, og jeg er ved at lære mine burjatiske venner at spille på instrumentet.

– *Du har boet i Den burjatiske Republik i mange år. Er du gået helt over til den burjatiske musik og har glemt den mongolske?*

– Det mener jeg ikke. Vi er mennesker af mongolsk oprindelse. Den traditionelle burjatiske kunst forsvandt næsten helt under det sovjetiske styre. I vores orkester lærer jeg mine burjatiske venner at spille fløjte og synge strubesang. Det var årsagen til, at jeg blev inviteret til at spille med orkestret. Hovedstaden Ulan-Ude ligger tæt ved Mongoliet, og jeg besøger ofte mit land.

Den burjatiske Republiks styre arbejder aktivt for at udvikle de bilaterale relationer. Selv om vi lever på hver sin side af en grænse, er vi medlemmer af den samme familie, der bor i fittelte, vi deler sprog og har de samme skikke og traditioner. Efter burjaternes mening skal vi holde sammen for altid.

– *Jeg har hørt, at du er blevet officielt udnævnt til »Folkekunstner« af Den burjatiske Republik?*

– Det er en meget ærefuld titel, som jeg fik tildelt for 2 år siden. Jeg blev

meget rørt; jeg tror jeg fik titlen for mine forsøg på at dele min viden med burjaterne og udvikle den folkelige kunst i Burjatien.

– *Har du planer om at vende hjem?*

– Som sagt besøger jeg jævnligt Mongoliet. På den anden side er min kone burjatisk, og jeg er næsten blevet en indfødt. Du ved sikkert, hvor smuk Baikal-søen er, og nogen gange bliver jeg trist til mode ved tanken om, hvor smukt et landområde, vi har mistet til russerne.

Burjater er meget venlige over for mongoler. Jeg opfatter aldrig burjater som fremmede i forhold til mongoler. Som man siger, er det bedre at have 100 venner end 100 tugrik. Jeg har mange gode venner her, og jeg er tilfreds med mit arbejde, med mit liv og med min indtægt.

– *Hvor mange penge tjener du her? I Mongoliet er kunstnerne dårligt aflønnede.*

– Min indtægt er betydeligt højere sammenlignet med mine kolleger i Mongoliet. Men det er dyrt at leve her. Min principielle holdning er den, at man må arbejde hårdt for at tjene flere penge, man skal være ærlig over for sig selv og i forhold til sit arbejde. Min grundløn er US\$ 1000-1500.

– Mange mongolske kunstnere arbejder på kontrakt i de burjatiske kunstnerkollektiver og på de burjatiske teatre – fx de anerkendte folkekunstnere M. Amarkhuu, Naranbaatar, Ukhnaa og andre.

– Den mongolske kunst anses for at have nået en høj standard. Burjaterne vil gerne invitere nationale minoriteter som burjater, tuviner, indre-mongoler og mongoler.

– Foretrækker du at optræde med den nationale mongolske kunsttradition, når du er i udlandet?

– Ja, det gør jeg. Det udenlandske publikum holder meget af folkemusik med fløjtespil, hestehovedviolin og strubesang. I de senere år har inddragelse af amerikanske jazzmusik-instrumenter tiltrukket publikums opmærksomhed. Vi gav en koncert med fællesoptræden i New Yorks *Carnegie Hall* for 3 år siden. Den første af den slags koncerter fandt sted for 10 år siden og vakte stor opmærksomhed hos det udenlandske publikum.

– Hvordan er det burjatiske publikum?

– Vi giver en årlig koncert i Burjatien, hvor vi inviterer alle vores venner, slægtninge og forældre. Burjaterne synes godt om mongolsk musik og sang, ligesom mongolerne holder af de burjatiske sange. De to nationaliteters musik og sang blander sig med hinanden ligesom en brusende flod med samme nationale udspring. ■

D. Dogsmaa

The Mongol Messenger
27,28(1096,1097):12 – 06.07.12

Republikken Burjatien er en republik i Den russiske Føderation med en stor grad af selvstyre. Republikkens areal er på 351.300 km² med et befolkningstal på 972.201 ifølge folketællingen i 2010. Hovedstaden Ulan-Ude er med sine ca. 400.000 indbyggere den eneste storby i republikken.

Området blev først koloniseret i 1600-tallet af russere i jagten på rigdomme i form af skind og guld. Opførelsen af en kosakfæstning i 1866 mellem floderne Uda og Selenge førte til grundlæggelsen af den oprindelig russiske by Verkhne-Udinsk, der senere fik navnet Ulan-Ude. Med anlæggelsen af Den transsibiriske Jernbane fik regionen sin industrielle opblomstring.

I 1923 blev Den burjatsk-mongolske Autonome Sovjet-Socialistiske Republik dannet. I 1958 blev »mongolske« fjernet fra republikkens navn. Den burjatiske ASSR erklærede sin uafhængighed i 1990 og ændrede navnet til det nuværende i 1992. Republikken forblev dog en del af Den russiske Føderation.

Republikkens overhoved udpeges af den russiske præsident for en 4-årig periode. Den nuværende leder af Republikken Burjatien er Vyacheslav Nago-

vitsyn, som blev udnævnt af Vladimir Putin i 2007.

Der er valg til parlamentet, Folkets Khural, hvert 4. år. Parlamentet består af 65 medlemmer. Republikkens forfatning blev vedtaget den 22. februar 1994.

De vigtigste erhverv er landbrugs- og industriproduktion som hvede, grønsager, kartofler, tømmer, grafit og tekstiler. Desuden fiskeri, jagt, husdyravl, minedrift og fødevarerproduktion.

De dominerende trosretninger i Burjatien er tibetansk buddhisme, shamanisme og ortodoks kristendom. Russerne, som udgør ca. 67% af befolkningen, er russisk ortodokse. Burjaterne udgør 30% af befolkningen. De fleste burjater i byområderne er enten buddhister eller ortodokse, mens landbefolkningen holder fast ved den »gule« shamanisme, en blanding af shamanisme og buddhisme.

Website: egov-buryatia.ru/eng
Kilde: en.wikipedia.org

Aktuelt

The Mongol Messenger
rapporterer:

Trafikregulering 31.08.12

For at tage toppen af den trafikale trængsel i Ulaanbaatar blev der pr. 27. august indført en række restriktioner i trafikken. Fra kl. 7 morgen til 10 aften har biler forbud mod at køre i en af ugens dage, afhængig af deres nummerplade. Således har biler med endetallene 1 eller 6 forbud mod at køre om mandagen, biler med endetallene 2 eller 7 om tirsdagen osv. Restriktionerne gælder i området inden for den store ringgade.

Desuden vil man i en periode reservere den inderste kørebane på Fredensgade til den kollektive trafik (busser og trolleybusser) samt regulere åbningstiderne for de store markeder. Foranstaltningerne ventes at reducere trængslen med 20%.

Færdselspolitiet med assistance af et hjælpekorps skal sørge for, at reglerne bliver overholdt. Overtrædelse af de nye regler straffes med bøder på mellem 5.000 tg. og 10.000 tg. [20-40 kr.]. I skærpende tilfælde vil kørekortet blive inddraget.

Fugleturisme 05.10.12

Til dato er der registreret omkring 480 fuglearter i Mongoliet, hvoraf ca. 300 er trækfugle. Ifølge ornitologer er det ensbetydende med, at Mongoliet har mulighed for at trække fugleinteresserede turister til landet.

I sidste weekend i september arrangerede Mongolsk Ornitologisk Selskab [www.mos.mn] og Foreningen af Ornitologer ved Mongoliets Statsuniversitet for femte gang en festival for fugleinteresserede nær Terelj-floden. Deltagerne observerede 20 fuglearter, som de nu vil indføre i foreningens database.

National Geographic 05.10.12

Den 29. september markeredes starten på udgivelsen af den mongolske udgave af *National Geographic Magazine*. Begivenheden blev fejret ved et officielt arrangement i parlamentsbygningen med deltagelse af embedsmænd, eksperter, forskere og repræsentanter for internationale organisationer, diplomatiet og kulturelle organisationer.

I den første mongolske udgave af tidsskriftet kan man bl.a. læse om Titanics forlis for 100 år siden. Af særlig interesse for mongolske læsere er en rejseberetning om en Ford-bil, der ligeledes for 100 år siden blev sendt fra USA til den mongolske hovedstad Urga via Peking som en gave til landets daværende overhoved, 8. Bogd Javzandamba Khutagta. Det var den første artikel om Mongoliet, som blev bragt i *National Geographic*. I artiklen kunne man også læse om Mongoliets natur, geografi og mongolernes levevis.

Ny jernbane 19.10.12

Transportminister A. Gansukh har meddelt, at man vil begynde forberedelserne til anlægget af en jernbane, der skal passere foran Bogd Khan-bjerget. Den 170 km lange jernbane, der forventes klar til drift i 2016, skal gå fra stationen Mandal-Bagakhangai på hovedstrækningen til sumerne Batsumber, Altanbulag, Sergelen og Bayan i Töv Aimag. Anlægsudgifterne er anslå-

et til \$326,8 mio. Banen skal anlægges og drives af et privat selskab på grundlag af en koncession.

En ekstra gevinst ved projektet er, at de i alt 35 km jernbane, der passerer gennem Ulaanbaatar, skal kunne benyttes af borgerne i hovedstaden til at komme fra den ene ende af byen til den anden på 15 min.

Præsidentbesøg 19.10.12

Præsident Ts. Elbegdorj aflagde officielt besøg i Norge og Sverige i begyndelsen af oktober måned med sit følge af ministre, embedsmænd og sin hustru, Khajidsuren Bolormaa. På besøgets første dag den 6. oktober blev præsidentparret modtaget af det norske kongepar. Den 8. oktober deltog præsidenten i et forretningsforum med deltagelse af over 100 erhvervsfolk fra Mongoliet og Norge. Elbegdorj udtrykte bl.a. sin interesse for at gøre sig bekendt med Norges erfaringer med råstofudvinding.

Den 9. oktober fortsatte præsidenten til Sverige, hvor han kort efter sin ankomst holdt et møde med statsminister Fredrik Reinfeldt. Præsidenten udtrykte sin tilfredshed med de venskabelige forbindelser mellem de to lande og tilføjede, at åbningen af den mongolske ambassade i Stockholm var et bevis på den store vægt, man lagde på samarbejdet med Sverige. Inden hjemrejsen den 11. oktober nåede præsidenten bl.a. at blive modtaget af det svenske kongepar på slottet i Stockholm og deltage i et svensk-mongolsk forretningsforum.

Rygeforbud

02.11.12

Fra 1. marts 2013 vil al rygning være forbudt på offentligt tilgængelige områder. Det gælder fx alle former for skoler, haver, indgangsarealer og elevatorer i etageejendomme, offentlige transportmidler, jernbanestationer, hotellobbyer, markedspladser, værtshuse, kontorer osv. osv.

Den 25. oktober vedtog parlamentet en lov om en udvidelse af den hidtil gældende rygelov med særligt henblik på at undgå passivrygning. Parlamentsmedlem L. Erdenechimeg udtalte i den anledning:

»Gennem de seneste 20 år er rygning blevet et voksende problem i vores land. I dag er 25% af befolkningen rygere. Omkring 42% af den voksne befolkning og 54% børn lider under passivrygning i hjemmet. Der er sket en kraftig stigning i antallet af rygere blandt unge mellem 15 og 24 år. Det er meget bekymrende, fordi den dårlige vane er årsagen til mange sygdomme og kræfttilfælde.«

Det bliver endvidere forbudt at sælge cigaretter til folk under 21 år og at reklamere for tobaksvarer i forretningerne.

Medlem af OSCE

23.11.12

Den 21. november blev Mongoliets medlemskab af Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) officielt meddelt på et møde i Det permanente Råd. Dermed blev Mongoliet OSCE's 57. medlemsstat, og landets flag kunne indtage sin plads uden for organisationens hovedkvarter i Wien.

I en erklæring udsendt af EU's udenrigsrepræsentant, Catherine Ashton, hed det bl.a.: »Medlemskabet er et bevis på Mongoliets voksende politiske engagement og integration i internationale fora. EU ser frem til at samarbejde med Mongoliet i OSCE.«

Chinggis Khan hyldet

Den første dag i den første vintermåned i månekalenderen – dagen hvor Chinggis Khan, grundlæggeren af Det store Mongoli, ifølge traditionen blev født – vil for fremtiden blive ophøjet til national helligdag. Den 14. november 2012 fejrede mongolerne Chinggis Khans 850 års fødselsdag. I de kommende år vil datoen skifte i henhold til månekalenderen.

I anledning af jubilæet havde regeringen tilrettelagt et 3-dages program til markering af begivenheden med det erklærede formål at indgyde nationens borgere en følelse af stolthed og ansvarlighed over for deres land og øge kendskabet til landets historie og rige kulturarv.

Den 12. november aflagde 850 af landets dygtigste elever ed som mongolske statsborgere for-

an parlamentsbygningen. De udtrykte deres stolthed over at være borgere i et uafhængigt Mongoliet, grundlagt af Chinggis Khan.

Dagen efter blev falken udråbt til Mongoliets nationalfugl i brydernes palads. Kulturminister Ts. Oyungerel begrundede valget af fugl med, at mongolerne har æret falken i århundreder og gjort den til symbol på deres stamme.

På selve fødselsdagen den 14. november blev nationalflaget hejst på Sükhbaatar-pladsen, og De Ni Hvide Bannere blev opstillet omkring parlamentsbygningen. 850 militærfolk aflagde ed, og portrætter af den mongolske histories 37 khaner blev ophængt i det nationale ger-palads.

The Mongol Messenger
46(1115):1,5 – 16.11.12

Uansvarlig minedrift koster menneskeliv

Selv om udvindingen af råstoffer i Mongoliet er under kraftig udvikling og giver et positivt bidrag til landets økonomi, må man ikke være blind for, at uansvarlig minedrift udgør en alvorlig trussel mod befolkningens sundhed.

Den 10.-11. oktober var Mongoliets Nationale Kommission for Menneskerettigheder vært ved en international konference under overskriften »Minedrift og menneskerettigheder i Mongoliet«. Konferencens deltagere – hyrder, minearbejdere, repræsentanter for menneskerettighedsorganisationer og lokalsamfund – debaterede de basale menneskerettigheder, der handler om retten til tryghed og et sundt liv. Ifølge helbredsundersøgelser udført i Chandmani Sum, Gov Altai, havde 68 ud af 71 personer i lokalbefolkningen problemer med øjnene på grund af vejestøv, tørhed og luftforurening. Luftvejssygdomme var i løbet af et år steget med 250% i Tsogtsetsii Sum, Ömnögov Aimag.

Minearbejderne overanstrenges på grund af langvarigt overarbejde, hvilket fører til, at deres opmærksomhed over for deres generelt usikre arbejdsforhold sløves. Som eksempler på de dårlige arbejdsbetingelser kan nævnes manglende lys, fritliggende elledninger og utilstrækkelig beskyttelse mod farligt udstyr. Der er eksempler på arbejdere, som har mistet en hånd i et tandhjul, eller dem der har pådraget sig en psykose, fordi de har arbejdet dag og nat i en arbejdskolonne uden at få tilstrækkelig hvile.

Der er sket 310 trafikuheld i forbindelse med kultransporter i Ömnögov Aimag i perioden fra januar 2010 til oktober 2012. Det har ført til 26 omkomne og 44 kvæstede.

– Vi har mistet alle vores tre sønner på grund af minedriften. De to yngste druknede i et vandhul dannet som følge af minedrift, og den ældste døde i et trafikuheld, da han brasede ind i en fartchikane opsat af mineselskabet, sagde en hyrde i Gurvantes Sum. Dette er blot nogle eksempler på brud på menneskerettigheder.

– I de seneste år er antallet af klager over mineindustrien til menneskerettighedskommissionen vokset. Men i mange tilfælde ved hyrderne på landet ikke, hvor de skal henvende sig med deres klager, da menneskerettighedskommissionens fokus ligger i hovedstaden, sagde J. Byambadorj, lederen af Mongoliets Nationale Kommission for Menneskerettigheder. Og han fortsatte:

– Kommissionen rejser ud til 4-5 aimag om året for at arrangere menneskerettighedsdage og benytte lejligheden til at indsamle klager. Opmærksomheden er særlig rettet mod tab af menneskeliv i forbindelse med minedriften. Ellers er der ingen, der bekymrer sig om de lokale arbejdsforhold, som fx hvordan miljøet i og omkring minerne udgør en trussel mod befolkningens sundhed. Ingen er tilsyneladende klar over, at folk bliver syge og dør efter 10 år som følge af minedriften.

– Tiden er inde til at sætte fokus på problemet. Det er ikke mineindustriens forretningsmodeller og beskæftigelse, vi bør koncentrere os om. Det vigtigste spørgsmål er, hvor mange mennesker, der bliver ofre for mineindustrien. Vi bliver nødt til at ændre lovgivningen for at sikre menneskerettighederne i minesektoren, sluttede J. Byambadorj.

Siden 2011 har den mongolske menneskerettighedskommission undersøgt forholdene i 15 sum i 9 aimag med mineaktiviteter. Undersøgelsen afslørede, at minedriften var årsag til jorderosion, skader på græsningsarealer, vandmangel, luftforurening og mange andre negative følgevirkninger, som virker hæmmende på lokalbefolkningens traditionelle husdyrhold, truer dens mulighed for at leve i et sikkert og sundt miljø, begrænser dens rettigheder til ejerskab og ejendom samt retten til at sikre og beskytte sin kultur og traditioner. Endelig tvinger den lokalbefolkningen til at flytte fra landområder, hvor dens familier har levet i mange hundrede år.

Hyrderne er tvunget til at flytte med deres husdyr fra deres traditionelle landområder på grund af støvstorme og skader på græsningsarealerne, der skyldes den uregulerede transport af produkterne fra minedriften på flersporede jordveje.

I 2004 levede der 3.209 hyrder i Tsogtsetsii, Khanbogd og Gurvantes Sum i Ömnögov Aimag. I 2011 var antallet faldet til 1.532. 65% af de 46 hyrdefamilier, der havde underskrevet en kontrakt med sumstyret om råderetten over vintergræsningsarealer i 60 år, mistede deres græsningsareal til mineselskaber.

Konferencen udsendte en anbefaling med adresse til parlamentet, regeringen, de lokale myndigheder, mineselskabernes direktioner og civilsamfundsorganisationer om at have opmærksomheden særligt rettet mod menneskerettighederne, når minesektoren skal videreudvikles.

B. Ooluun

The Mongol Messenger
42(111):4 – 19.10.12

Lenin sendes på auktion

Den 14. oktober blev Lenin-statuen, der var placeret foran Hotel Ulaanbaatar i hovedstadens centrum, taget ned og kørt væk.

Den 60 år gamle statue stod som et monument over det kommunistiske regime, og beslutningen om at fjerne statuen og sætte den til salg blev taget af medlemmerne af borgerrepræsentationen i Ulaanbaatar. Ved nedrivningsceremonien deltog byens overborgmester E. Bat-Uul, som udtalte:

»Gennem hele menneskehedens historie har der, så vidt vi ved, ikke eksisteret magthavere, der som kommunisterne har foretaget masseudryddelse af mennesker af forskellig nationalitet. For eksempel

udryddede de sovjetiske ledere 20 mio. af deres egne borgere. Antallet af mennesker, som kommunisterne har tilintetgjort, antages at løbe op i 100 mio. Selv ikke i krige har man kunnet tælle så mange ofre.

De henrettede deres egne indbyggere for at være troende, for at have en elitær eller aristokratisk baggrund og for at have afvigende meninger. De dræbte millioner af uskyldige mennesker.

Skønt Lenin var grundlæggeren af denne uhyrlige bevægelse, vil vi til forskel fra kommunisternes normale fremfærd undlade at ødelægge monumentet. Vi vil i stedet sætte det på auktion, så det kan placeres et andet sted. Statuen af Stalin ejes af

en person, der også ønsker at erhverve statuen af Lenin, men alle får nu mulighed for at byde på den«, sagde E. Bat-Uul. Lenin-monumentet blev fremstillet i det tidligere Sovjetunionen i 1951 og stillet op i Ulaanbaatar i 1954.

Beslutningen om afløseren for Lenin-statuen vil blive taget, efter at borgerne er blevet hørt, sagde borgmesteren.

B. Ooluun

The Mongol Messenger
42(1111):8 – 19.10.12

Præsidenten deltager i iransk topmøde

I forbindelse med det 16. topmøde i *Non-Aligned Movement* (NAM) i Teheran i slutningen af august af lagde Mongoliets præsident Ts. Elbegdorj et officielt besøg i Iran. Flere tusinde deltagere fra de 120 NAM-medlemslande deltog i topmødet, heraf mere end 20 lande med deres statsoverhoveder.

Under opholdet i Iran besøgte præsidenten Ölziit Khan-mausoleet i Soltaniyeh by. Den 49 meter høje kuppel blev opført i årene 1302-12 og blev i 2005 registreret på UNESCO's liste over verdens kulturarv.

Mausoleets ledelse kunne fortælle, at mausoleet er under restaurering med henblik på at føre det tilbage til dets oprindelige udseende. Efter besøget skrev præsidenten nogle ord med de gamle mongolske skrifttegn i gæstebogen: »Jeg er glad for at besøge dette vidunderlige mauso-

leum for vores forfader Ölziit Khan. Det glæder mig meget, at mausoleet er velbevaret og under kyndig istandsættelse. Jeg vil ønske mausoleets ledelse held og lykke med arbejdet og fremgang for borgerne i Soltaniyeh.« Underskrevet af præsident Ts. Elbegdorj. Derefter delte han souvenirs ud til lederne af mausoleet.

Præsidenten fortalte de tilstedeværende journalister, at de lige havde besøgt mausoleet for Ölziit Khan. Mongolske khaner herskede over Ilkhanate i næsten hundrede år fra 1256-1344.

»Det vigtigste er, at vi nu åbner for et bilateralt samarbejde inden for kultur og videnskab. Med underskrivelsen af en samarbejdsaftale mellem udenrigsministerierne i Mongoliet og Iran bliver det muligt at udveksle akademikere med speci-

ale i persiske og mongolske sprog, historikere og studerende. Der vil også blive etableret samarbejdsrelationer direkte mellem provinser og byer.

Efter besøget i Ölziit Khan-mausoleet i Soltaniyeh blev der afholdt en ceremoni for underskrivelsen af en venskabsaftale mellem Khar-khorin by i Övörkhangai Aimag og Zanjan-provinsen i Iran.

The Mongol Messenger
35(1104):3 – 31.08.12

DMS nyt

Kommende møder

Vores sædvanlige mødested på Danasvej, Frederiksberg, er under ombygning i begyndelsen af det nye år. Derfor vil forårets første arrangement blive generalforsamlingen og forårsfesten, som vil blive afholdt lørdag den 16. marts.

Forårssæsonens andet og tredje møde finder sted lørdagene den 20. april og 25. maj. Emnerne vil blive annonceret i Ger 83.

WEATHER

Sunrise: 08.44
Sunset: 17.06

■ Ulaanbaatar and Central Aimags: Night temps between -25°C and -30°C. Day time temps between -15° and -20°C. Snow on December 16.

■ Eastern Aimags: Night temps between -21°C and -26°C. Day time temps between -11°C and -16°C. Snow on December 16.

■ Western Aimags: Night temps between -21°C and -26°C. Day time temps between -12°C and -17°C. Snow on December 15.

■ Gobi Aimags: Night temps between -17°C and -22°C. Day time temps between -8°C and -13°C. Snow on December 16.

Konference om Forholdet mellem Mongoliet og Danmark, den historiske tradition, nutid og fremtid

Formålet med konferencen var at tilbyde akademikere, eksperter, diplomater og repræsentanter for civilsamfundet en mulighed for at udveksle synspunkter og erfaringer med hensyn til forholdet mellem Mongoliet og Danmark, den historiske udvikling, den nuværende situation og perspektiverne for fremtiden. Konferencen fandt sted den 6. september på Skolen for Udenrigstjeneste, Afdelingen for Internationale Økonomiske Relationer. Læs mere s. 17.

Bidrag

Hvis du ønsker at bidrage økonomisk til Dansk Mongolsk Selskabs sociale aktiviteter i Mongoliet, kan du indsætte et støttebeløb på Selskabets bankkonto i Nordea reg.nr. 2191 kontonr. 7560 645818. Ethvert bidrag, stort eller lille, er velkomment.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby